

Respons

Tunisia: Forhold for homofile

- Lovverk og håndheving
- Kort om holdninger til homoseksualitet, homofili og kjønn
- Reaksjoner fra politi og andre myndigheter
- Reaksjoner fra private aktører
- Interesseorganisasjoner og offentlig kjente homofile
- Offentlig ordskifte

Innledning

Selv om Tunisia er et land i rask sosial utvikling, særlig etter folkeopprøret i 2011, er landet i mange henseender fortsatt et konservativt samfunn med tanke på kjønnsroller, familieliv og seksualitet. Dette innebærer at kjønnsrolleoverskridende atferd, særlig «femininitet» hos menn, «maskulinitet» hos kvinner og likekjønnede seksuelle relasjoner, generelt vil oppfattes svært negativt i det tunisiske samfunnet.

Imidlertid er det særlig *synlige* uttrykk for kjønnsrolleoverskridende atferd eller fremtoning i det offentlige rom det reageres på, mens det som holdes innenfor privatsfæren aksepteres. Homoseksuelle handlinger er, om ikke godtatt, så aktivt oversett, så lenge de ikke utfordrer hetero-normative kjønnsroller i det offentlige rom (Murray 1997).

Homoseksuelle handlinger er kriminalisert og homofili er et sosialt tabu i Tunisia. Imidlertid finnes det miljøer i landet som mener at seksualitet er en privatsak, og at forbudet mot likekjønnede seksuelle handlinger bør avskaffes. Tematikken diskuteres i dag med større åpenhet i media, og det finnes åpent homofile som utfordrer tabuene rundt homoseksualitet og homofili.

Lovverk og håndheving

I henhold til den tunisiske straffeloven § 230 er homoseksuelle handlinger («sodomi») ulovlig, og straffes med fengsel i inntil tre år (Code pénal 2005).

I henhold til den tunisiske straffelovens § 226 kan man straffes med inntil seks måneders fengsel for usømmelig atferd i det offentlige rom (Code pénal 2005). Ettersom loven ikke definerer hva som utgjør «usømmelig atferd», er det opp til påtalemyndigheten og domstolen å fylle begrepet.

Det finnes ingen uttømmende oversikt over håndhevelsen av § 230. Amerikanske myndigheter opplyser at § 230 ikke kom til anvendelse verken i 2013 eller 2014 (U.S. Department of State 2014; 2015). Amnesty (2015, s. 34) opplyser at § 230 aldri har kommet til anvendelse mot kvinner, og at den anvendes «usystematisk» mot menn.

I 2015 ble det domfellelse i tre saker etter § 230:

- I februar 2015 ble en svensk mann i femtiårene dømt til to års fengsel for homoseksuelle handlinger i Sousse (L'Express 2015).
- I september 2015 ble en ung gutt ved navn «Marwan» dømt til ett års fengsel etter § 230. Han ble anholdt av politiet i Sousse da hans kontaktinformasjon ble funnet i mobiltelefonen til et drapsoffer i forbindelse med en drapsetterforskning. I mobiltelefonen fant politiet pornografisk materiale. Etter at politiet skal ha slått ham, truet med voldtekt og å sikte ham for drap dersom han ikke tilsto, tilsto Marwan å ha hatt likekjønnede seksuelle relasjoner. Retten påla sykehuset i Sousse å foreta en «anal-test» for å påvise at han hadde hatt analsex.¹ I ankesaken ble straffen satt ned til to måneder, og siden Marwan allerede hadde sonet to måneder i påvente av ankesaken, ble han løslatt (Boukhatia 2016). Saken fikk stor medieoppmerksomhet, og flere menneskerettsorganisasjoner var svært kritiske til behandlingen av Marwan. Hendelsen satte i gang en debatt om avkriminalisering av homoseksuelle handlinger.
- I desember 2015 ble seks studenter dømt til tre års fengsel for homoseksuelle handlinger etter § 230 i Kairouan. Én av de seks ble i tillegg dømt til seks måneders fengsel for usømmelig adferd etter straffelovens § 226, etter at politiet fant pornografisk materiale på PCen hans. Alle de seks ble utvist fra byen Kairouan i fem år i medhold av § 5 og 22 i straffeloven. De seks ble anholdt da politiet gikk inn i studenthybelen til en av de dømte i Rakkada studentby i Kairouan, etter en klage fra en nabo. Etter å ha ransaket huset og beslaglagt blant annet PCer, ble mennene tatt med til politistasjonen hvor dommeren forordnet en «anal-test» for å fastslå hvorvidt de hadde hatt seksuelle relasjoner, noe som, i likhet med «Marwan»-saken tre måneder før, skapte stor medieoppmerksomhet. Det fem år lange innreiseforbudet til Kairouan by fikk kritikerne til å snakke om «absurde» reaksjonsformer. De seks dømte anket saken, og i januar 2016 ble de løslatt mot kausjon i påvente av at ankesaken kommer opp for retten. Ankesaken er berammet til 25. februar 2016 (Boukhatia 2016; HRW 2015).

Selv om § 230 i liten grad kommer til anvendelse i domstolen, er omfanget av *anholdelser* av seksuelle minoriteter på bakgrunn av denne lovbestemmelsen trolig mye større. LHBT-organisasjonen Damj anslår at tunisisk politi anholder rundt 60 homofile menn i året, men opplyser at det ikke er klart hvorvidt de utelukkende anholdes på bakgrunn av sex med en av

¹ En undersøkelse som har som formål å fastslå hvorvidt den mistenkte har hatt analsex. Slike tester bestilles av påtalemyndigheten, og utføres av en rettsmedisiner, vanligvis i forbindelse med etterforskning av voldtektssaker. Legeforeningen i Tunisia er på prinsipielt grunnlag mot bruk av slike tester.

samme kjønn, eller om det finnes andre medvirkende omstendigheter til anholdelsen. En anholdelse fører altså relativt sjelden til en tiltale og påfølgende behandling i domstolen.

Ifølge Amnesty (2015, s. 36) anholdes homofile sjelden på bakgrunn av vitneobservasjoner av selve den seksuelle handlingen, men på bakgrunn av stereotypier knyttet til utseende og atferd. «Feminine» menn og transer er de som oftest anholdes. Det å oppholde seg i visse strøk av byen (som for eksempel Place Pasteur i Tunis, hvor mange homofile vanker), øker også sannsynligheten for å bli anholdt. Det er ikke uvanlig at den som anholdes må betale bestikkelser for å bli løslatt. Ofte benyttes § 226 (usømmelig atferd i det offentlige rom) som grunnlag for å anholde «feminine» menn og transer (Cordall 2015).

Kort om holdninger til homoseksualitet, homofili og kjønn

Holdningene til homofili og homoseksualitet er gjennomgående negative i Tunisia, og knyttet til forestillinger om perversjon (*shudhudh*), synd (*haram*) og skam (*hshuma*). Ifølge Lageman (2015) er store deler av den tunisiske befolkningen «homofobe», og anser homofili som en form for perversjon. Omtalen av homofile er gjennomgående negativ, og ofte nedlatende og vulgær.

De negative holdningene er ikke utelukkende knyttet til seksuelle handlinger, men også til kjønnsrolleoverskridende trekk ved en person, slik som klesstil og væremåte som bryter med forventet kjønnsuttrykk. Personer med en kjønnsrolleoverskridende fremtoning oppfattes som «utfordrende». Et eksempel er lesbiske Nawel, som provoserer mange med sin «maskuline» klesstil, på samme måte som «feminine» menn gjør det i en kultur som ofte beskrives som «macho»:

[P]erceptions of gender are strictly defined in Tunisia, right down to the way people are expected to dress and act, and her [Nawel's] appearance encompasses certain qualities traditionally considered masculine. In a male-dominated society, the manner in which women dress and define themselves is a sensitive issue; that Nawel is gay adds to the apparent readiness of people to see her as challenging (Cordall 2015).

Graden av negative holdninger vil likevel variere etter geografisk og sosialt miljø. Mens negative holdninger synes mindre utbredt i liberale kretser i visse strøk av Tunis, i de store byene og i turistdestinasjoner som Sousse og Hammamet, er negative holdninger mot denne gruppen desto mer utbredt i verdikonservative miljøer, særlig på landsbygda, og særlig i miljøer med en sterk religiøs identitet.

Reaksjoner fra politi og andre myndigheter

Ifølge Amnesty (2015) kvier mange homofile seg for å anmelde overgrep, fordi de selv frykter å bli anmeldt for å ha hatt sex med en av samme kjønn. Dette innebærer at man nærmest ustraffet kan angripe homofile og andre seksuelle minoriteter, noe som sannsynligvis i sin tur øker omfanget av overgrep mot denne gruppen.

Kriminaliseringen av likekjønnede seksuelle relasjoner gjør også ifølge Amnesty (2015) homofile sårbare for overgrep fra politiet. Gitt de sterke sosiale og religiøse tabuene som er knyttet til seksuell orientering og kjønnsidentitet, utnytter politiet homofiles frykt for å bli «outet» til å kreve bestikkelser av dem.

Respons Tunisia: Forhold for homofile

Kilder har opplyst til Amnesty (2015) at de blir møtt med verbal trakassering, og i noen tilfeller også med vold, dersom de anmelder overgrep til politiet. Aktivisten Ramy Ayari fra organisasjonen Without Restrictions er av den oppfatning at politiet er homofobe, og at de representerer den største faren for tunisiske homofile i dag.

Aktivister fra LHBT-organisasjoner (se avsnitt om Interesseorganisasjoner) opplyser til Lageman (2015) at politiet avlytter telefonen deres, og at de har oppdaget at uidentifiserte forsøker å logge seg på Facebook-kontoen deres. U.S. Department of State (2015) mener på sin side at organisasjonene får drive sin virksomhet på nett uten innblanding fra myndighetene.

Omfanget av politiets overgrep mot seksuelle minoriteter er ukjent.

Reaksjoner fra private aktører

Det er ikke mulig å forutsi hva slags reaksjoner en person som frivillig står frem som homofil eller som ufrivillig får sin legning eksponert vil møte. Det finnes kun anekdotisk informasjon om reaksjoner mot homofile, både type reaksjoner og omfang av disse.

Forskning på regionsnivå (Maghreb) viser at homofile *kan* risikere å møte en eller flere av følgende reaksjoner, uten at det er mulig å forutsi omfanget av reaksjonene²:

- Sosial marginalisering i familie og nettverk
- Isolasjon, begrensning av bevegelsesfrihet eller annen kontrollerende adferd fra familie og nettverk
- Sårende eller anklagende språkbruk fra familie («du er ikke lenger min sønn», «du har brakt skam over familien»)
- Verbal trakassering
- Press om å gifte seg
- Brudd med familie (midlertidig eller permanent)
- Trusler, blant annet om å eksponere legning, utpressing
- Diskriminering på arbeidsmarked, boligmarked, osv.
- Vold

Ut fra beskrivelsene til homofile selv, synes verbal trakassering å være den mest utbredte reaksjonen som homofile utsettes for, men mange har også opplevd ulike former for vold. Særlig «feminine» menn, «maskuline» kvinner og transer synes å være spesielt utsatt for vold. Amnestys kilder opplyste at ungdomsgjenger knyttet til salafi-grupper sto bak mange av tilfellene av vold mot homofile. Ofrene forteller at de har blitt utsatt for slag, brenning med sigaretter og kvelningsforsøk. Som tidligere nevnt, ønsker få eller ingen å anmelde slik hatkriminalitet til politiet i frykt for å bli siktet etter § 230.

² Eksempelene i punktlista kommer ikke fra spesifikke kilder, men er elementer som avtegner seg i litteratur om emnet på regionsnivå (Maghreb). Litteraturen på feltet fokuserer først og fremst på reaksjoner fra myndigheter (se for eksempel Amnesty 2015), mens reaksjoner fra private aktører, særlig familienettverk, er mer anekdotisk beskrevet i tilgjengelige kilder. I rapporten fra International HIV/AIDS-Alliance (2005) finnes det imidlertid en del informasjon om hvordan homofile fra Marokko, Algerie, Tunisia og Libanon opplever reaksjonene fra familien når deres legning blir kjent.

Interesseorganisasjoner

Etter folkeopprøret i 2011, ble det dannet en rekke nye organisasjoner, også på LHBT-feltet.

Den mest kjente LHBT-organisasjon i Tunisia er organisasjonen Shams («Sol»). Organisasjonen arbeider spesifikt for avskaffelse av § 230. I mai 2015 ble organisasjonen offisielt anerkjent som ikke-statlig organisasjon, en avgjørelse som ble sterkt debattert i tunisisk media. Den 4. januar 2016 fikk organisasjonen pålegg av myndighetene om å suspendere sine aktiviteter i 30 dager. Dette etter at representanter fra islamistpartiet Ennahda og Tunisias religiøse leder, mufti Hamda Said, mente at Shams truet islams verdier og derfor måtte oppløses (Lageman 2015; Stewart 2016b).

Av andre tunisiske LHBT-organisasjoner kan nevnes Damj («Inkludering»), Without Restrictions, Mawjoudin («Vi finnes») og Chouf («Se»), som arbeider spesifikt for lesbisk rettigheter.

I tillegg til å delta i debatter, drive holdningsskapende arbeid og arbeide for avskaffelse av § 230, arrangerer interesseorganisasjonene også ulike velferds- og opplæringstiltak. Organisasjonen Chouf driver blant annet kurs i selvforsvar, rettigheter og organisasjonslære, og holder på å utvikle en app for smarttelefon, hvor brukerne kan melde inn overgrep (verbal og fysisk trakassering) med tanke på å kartlegge utrygge områder for seksuelle minoriteter (Cordall 2015).

I motsetning til det som er vanlig i andre land i Nord-Afrika, står lederne i interesseorganisasjonene åpent frem i media og i andre offentlige sammenhenger i forbindelse med arbeidet med LHBT-rettigheter. Dette er en bevisst strategi fra ledernes side (Lageman 2015).

I mars 2015 ble landets første Gay Pride arrangert på El Manar-Universitetet i Tunis. Arrangementet var offentlig godkjent, men forholdsvis neddempet (Cordall 2015). Arrangementet ble gjennomført uten andre hendelser enn noen negative kommentarer fra forbigående (Lageman 2015).

Den 17. mai ble det gjennomført flere arrangementer og markeringer i anledning den internasjonale dagen mot homofobi (Amnesty 2015, s. 43). Organisasjonen Chouf, som spesifikt arbeider for rettighetene til lesber, arrangerte en godt besøkt festival i den liberale bydelen Carthage i Tunis. Festivalen ble av sikkerhetsårsaker annonsert som en feminist-festival (Lageman 2015).

Flere menneskerettighetsorganisasjoner støtter LHBT-organisasjonene i deres arbeid for å avskaffe § 230. Dette gjelder blant annet La Ligue Tunisienne des Droits de L'Homme (Boukhatia 2015) og Association Tunisienne des Femme Démocrates (Bellamine 2015). Også et politisk parti, Afek Tounes, går inn for å avskaffe paragrafen. Det viktigste argumentet for avskaffelse er at bestemmelsen står i direkte motstrid til bestemmelsen om rett til privatliv og frihet fra diskriminering som er nedfelt i Grunnloven av 2014, samt i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, som Tunisia har ratifisert (HRW 2015).

Offentlig ordskifte

I det offentlige ordskiftet blir homoseksualitet og homofili stort sett omtalt i negative vendinger, også av representanter for myndighetene. I 2012 uttalte tidligere

menneskerettighetsminister Samir Dilou at homoseksualitet var «en perversjon som burde underlegges medisinsk behandling» (Lageman 2015).

I september 2015 uttalte daværende innenriksminister Mohamed Salah Ben Aissa at tiden var inne for å avkriminalisere homoseksuelle handlinger og avskaffe § 230, og at bestemmelsen står i motstrid til Grunnloven. LHBT-organisasjoner og andre menneskerettighetsorganisasjoner fulgte opp Ben Aissas uttalelser med en kampanje for å få løslatt «Marwan», som på dette tidspunktet var anholdt for homoseksuelle handlinger. Ben Aissa ble avsatt fra ministerposten, og i oktober 2015 uttalte president Essebsi at ministerens uttalelser ikke representerte regjeringens syn, og at det ikke er aktuelt å avskaffe bestemmelsen (Amnesty 2015; HRW 2015; Stewart 2016a).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2015, 25. november). *Assaulted and Accused. Sexual and Gender-Based Violence in Tunisia*. London: Amnesty International, Tilgjengelig via <http://www.refworld.org/country,,,TUN,,5665a7ef17cf,0.html> [lastet ned 7. januar 2016]
- Bellamine, Y. (2015, 28. september). L'Association Tunisienne des Femmes Démocrates appelle à la fin de la discrimination sur la base de l'orientation sexuelle. *Huffington Post Maghreb*. Tilgjengelig fra http://www.huffpostmaghreb.com/2015/09/28/atfd-discrimination-sexue_n_8206336.html?utm_hp_ref=maghreb [lastet ned 14. januar 2016]
- Boukahyatia, R. (2015, 28. september). La LTDH réagit à l'affaire de la condamnation d'un étudiant pour «pratiques homosexuelles» et répond aux accusations. *Huffington Post Maghreb*. Tilgjengelig fra http://www.huffpostmaghreb.com/2015/09/28/tunisie-ligue-tunisienne-_n_8207022.html [lastet ned 14. januar 2016]
- Boukahyatia (2016, 7. januar). Condamnés et bannis de la ville de Kairouan pour homosexualité, les six jeunes sont en liberté (provisoire). *Huffington Post Maghreb*. Tilgjengelig fra http://www.huffpostmaghreb.com/2016/01/07/tunisie-homosexualite-liberte_n_8931370.html?ncid=fcbklnkfrhpmg00000005 [lastet ned 14. januar 2016]
- Code pénal (2005, 6. juni). *Code penal*. Tilgjengelig fra http://www.e-justice.tn/fileadmin/fichiers_site_francais/codes_juridiques/Code_penal_12_07_2010_fr.pdf [lastet ned 7. januar 2016]

Respons Tunisia: Forhold for homofile

- Cordall, S. S. (2015, 2. september). Tunisia's Lesbian Community mobilises against deep-rooted prejudice. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.theguardian.com/global-development/2015/sep/02/tunisia-lesbian-community-prejudice-chouf-article-226-230> [lastet ned 14. januar 2016]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2015, 16. desember). *Tunisia - 3 Year Sentence for Homosexuality*. New York: HRW. Tilgjengelig via <http://www.refworld.org/country,...TUN..5672b9bf4,0.html> [lastet ned 14. januar 2016]
- International HIV/AIDS Alliance (2005). *Rapid situation analysis of men who have sex with men in the Maghreb and Lebanon*. Hove: International HIV/AIDS Alliance. Tilgjengelig fra <http://www.eldis.org/vfile/upload/1/document/0708/DOC20385.pdf> [lastet ned 15. januar 2016]
- Lageman, T. (2015, 8. juli). Tunisian LGBT community making strides. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <http://www.middleeasteye.net/in-depth/features/tunisian-lgbt-community-making-strides-1659133734> [lastet ned 14. januar 2016]
- L'Express (2015, 7. februar). Tunisie: Un Suédois condamné à deux ans de prison pour homosexualité. *L'Express*. Tilgjengelig fra http://www.lexpress.fr/actualite/monde/tunisie-un-suedois-condamne-a-deux-ans-de-prison-pour-homosexualite_1649229.html [lastet ned 14. januar 2016]
- Murray, S. O. (1997). The Will Not to Know: Islamic Accommodations of Male Homosexuality. I: Murray S. O. & Roscoe, W. (Red.), *Islamic Homosexualities. Culture, History, and Literature*. New York & London: New York University Press, 14-54.
- Stewart, C. (2016a, 5. januar). La Tunisie commande l'arrêt des activités pro-LGBT. *76 crimes en français* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://76crimesfr.com/2016/01/05/la-tunisie-commande-larret-des-activites-pro-lgbt/> [lastet ned 14. januar 2016]
- Stewart, C. (2016b, 12. januar). Tunisie: Un délai et un soutien pour Shams. *76 crimes en français* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://76crimesfr.com/2016/01/12/tunisie-un-delai-et-un-soutien-pour-shams/> [lastet ned 14. januar 2016]
- U.S. Department of State (2015, 25. juni). *Tunisia – Country Reports on Human Rights Practices 2014*. Washington D. C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig via <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&docid=559bd53112&skip=0&coi=TUN&querysi=practices&searchin=title&sort=date> [lastet ned 14. januar 2016]
- U.S. Department of State (2014, 27. februar). *Tunisia – Country Reports on Human Rights Practices 2013*. Washington D. C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig via <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&docid=53284a5a5&skip=0&coi=TUN&querysi=practices&searchin=title&sort=date> [lastet ned 14. januar 2016]

© Landinfo 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.